

A Heves megyei Szövetkezeti Múzeum

A Heves megyei MESZÖV egri székházának az udvarán megürült egykori lakóépületben alakult meg 1966-ban a Heves megyei Szövetkezeti Múzeum. A MESZÖV elnökség jóváhagyásával a megyei párt és megyei tanács egyetértésével létrehozott szövetkezeti kulturális intézmény szakmai támogatását a Szövetkezeti Kutatóintézet vállalta magára. A Szövetkezeti Múzeum azzal a közművelődési céllal jött létre, hogy a szövetkezeti mozgalom haladó hagyományait gyűjtve és feldolgozva helyes történelmi szemléletet alakítson ki a megye szövetkezeti dolgozóiban és tagjaiban, ugyanakkor megalapozzák a kezdődő szövetkezeti kutató munkát. A megalakulás utáni években végzett szervező- és gyűjtőtevékenységhez a MESZÖV mellett nagy segítséget adott a társadalmi munkában létrehozott Szövetkezeti Múzeumnak a KISZÖV, az Eger-Gyöngyös vidéki és a Dél-Hevesi TESZÖV is.

A Szövetkezeti Múzeum megalakulása után kialakult a gyűjtőterülete. Ennek leg-érdekesebb része a tárgyi emlékek, ezen belül is általában a szövetkezetek kereskedelmi, felvásárlási, termeltetési és termelési tevékenységével kapcsolatos tárgyi emlékek (pl. bolti berendezés, mérleggyűjtemény korcsmakönyvek, pecsétek, emléktárgyak, igazolványok, stb.) Tervezzük a makettek gyűjtését (szövetkezeti lakótelepekről, beruházásokról, termelési egységekről). Jelentős dokumentumértéke van a hangszalag-gyűjteménynek, a Heves megyei és az országos jellegű szövetkezeti filmeknek, a komplett kiállítási anyagoknak, valamint a szövetkezeti mozgalomban használt propagandaeszközök gyűjteményének (naptárak, kártyalapok, cigaretták stb.). Külön témakör a meghívók, a plakátok és a fényképek anyaga.

A szövetkezeti bibliográfia folyamatosan készül, s a múlt század végétől napjainkig felöleli a megyei és az országos sajtótermékek Heves megyei vonatkozásait, valamint az Országos Levéltárnak és a különböző országos intézményeknek a Heves megyei szövetkezetekre vonatkozó adatait.

A múzeumi könyvtárban a Heves megyei vonatkozású szövetkezeti és országos kiadványok, többek között a Szövetkezeti Kutatóintézet, a Belkereskedelmi Kutatóintézet, a Vendéglátóipari Múzeum és a Mezőgazdasági Múzeum kiadványai kapnak helyet.

Az újságanyagban a Heves megyei szakmai lapokat, a Szövetkezeti Életet, valamint a KISZÖV, a TESZÖV és az országos szervek szövetkezeti lapjait gyűjtjük össze. Az adattári részleg nyolc fejezetre bontva gyűjti a három szövetkezeti ágazat — fogyasztási, kisipari és mezőgazdasági — iratanyagát. Az első részben 1919-ig, a második részben 1919. augusztus 1-től 1945. április 4-ig, a harmadik részben a koalíciós időszak, a negyedik, ötödik részben az 1948. évi szövetkezeti konferenciától 1957-ig, majd újabb három témakörben egészen napjainkig terjed az anyaggyűjtés. A már feldolgozott anyagok dokumentációs értéke pótolhatatlan. Közülük is figyelemre méltó a filmgyűjtemény. Az itt tárolt filmeket a Megyei Szövetkezeti Filmklub készítette 1961—1970 között, a megye szövetkezeti, közéleti eseményeiről.

A Szövetkezeti Múzeum gyűjtött anyagát megalakítása óta igyekezett a nagyközönség elé vinni. A Tanácsköztársaság 50. évfordulójára pl. nagyszabású kiállításon mutatta be a megye a több tízezer főnyi szövetkezet tagságának, hogy a polgári demokratikus forradalomban és a Tanácsköztársaságban hogyan vettek részt a szövetkezetek. Áttekintő képet adott az első mezőgazdasági termelőszövetkezetek megalakításáról is.

Egy évvel később felszabadulásunk 25. évfordulójára készült egy kiállítás, amely a megye 25 éves szövetkezeti mozgalmát, kiskereskedelmi, felvásárlási és értékesítési tevékenységét mutatta be. De készült kiállítás a Szövetkezeti vendéglátóipar a lakosság szolgálatában c. témakörben is.

A Szövetkezeti Múzeum részt vett szövetkezeti vonatkozású kiadványok közreadásában is. Ilyen volt 1967-ben a Heves megyei szövetkezetek a szocialista kultúráért, valamint 1969-ben a Heves megyei szövetkezetek a polgári demokratikus forradalom és a Tanácsköztársaság korában című anyag. Számos szövetkezeti előadás és szövetkezetértéket pályázat meghirdetése kapcsolódik még a múzeum közművelődési tevékenységéhez.

Bár technikai okok miatt — a szomszédos irattár rendezése következtében — a múzeum jelenleg nem tudja úgy betölteni hivatását, mint a megalakulás utáni években a szövetkezetben kialakult történelemszemlélet nagy eredménye az itt végzett munkának. Jelenleg társadalmi munkában, szerény keretek között folytatjuk a Szövetkezeti Múzeum anyagának gyűjtését. Ugyanakkor a már feldolgozott dokumentá-

cíós anyagra támaszkodva segítséget adunk a hozzánk forduló diákoknak iskolai dolgozataik megírásához, főiskolai szakdolgozatokhoz, valamint a szövetkezettörténettel foglalkozó helytörténeti kutatóknak. Szövetkezeti szempontból a Múzeumi Hónap jelentős eseménye volt a gyöngyösi szövetkezettörténeti előadásorozat, amelyen három előadás hangzott el.

Tehát a Szövetkezeti Múzeum tevékeny részese a szövetkezeti közművelődésnek. Eppen e kiemelkedő szerepénél fogva megérdemelné, hogy az eddigieknél jobban felfigyeljenek rá, jobban felkarolják, annál is inkább, mivel szövetkezeti múzeum jelenleg nincs több az országban.

Varga László

A csornai kaláka

A Szentendrén épülő Országos Szabadtéri Néprajzi Múzeum a Honismeret 1978. évi 1. számában a Hazafias Népront, a Honismereti mozgalom — közelebből a területileg érdekelt honismereti közösségek — segítségét kérte az ország különböző vidékeiről bekerült és bekerülő épületek berendezési tárgyainak összegyűjtéséhez. A felhívás hírt adott az akció tavaly decemberre tervezett kísérleti jellegű gyűjtőkiszállításáról is. Az elmúlt téli szünetben menetrendszerűen le is zajlott az akciónak ez a „próbaműszakja”.

A Rábaköz egyik alközpontja, a korszerűen fejlődő, de múltjának patinás emlékeit is gondosan őrző, barátságos kisalföldi város, Csorna szolgált — Arany János szavával — kirepítő fészkiül az expedíciónak. A színhely kiválasztása kétszeresen is indokolt volt. Innen, a Csornától egy macskaugrásnyira eső Bogyoszlórról vitték fel ugyanis — szétszedve — Szentendrére azt az istállóval egy fedél alá épült régi, L-alakú „görbeház”-at, amelyet a Szabadtéri Múzeum kisalföldi épületegységének rábaközi portáján tavaly már fel is építettek. E porta még hiányzó berendezési tárgyainak felkutatása volt a vállalkozás célja. Az akció helyi szervezőjének fontos tisztségét egy régi érdemes csornai honismereti munkás, Horváth Győző, a várasi tanács művelődési osztályának vezetője látta el. Ő gondoskodott a résztvevők összehozásáról, a szállás, étkezés és tanácskozhely előkészítéséről.

A kétnapos kiszálláson 19-en vettek részt: a csornai Hunyadi János Gimnázium történelemszakiskolájának 6 tagja; 3 néprajz- illetőleg népművelés szakos, részben már tárgygyűjtő gyakorlattal rendelkező egyetemi hallgató, illetőleg hallgató-jelölt, 5 környékbeli honismereti szakkörvezető; ketten a Szabadtéri Múzeum részéről: dr. Boross Marietta, a múzeum épülő kisalföldi egységének „gazdája” és Kovács Judit közművelődési munkatárs; a résztvevők között volt még Szalontai Judit, a csornai helytörténeti múzeum vezetője, valamint a HNF Honismereti Albizottságának „megfigyelőjeként” dr. Morvay Péter.

1977. december 27-én reggel, a korszerű Városi Művelődési Központ klubtermében Boross Marietta tudományos főmunkatárs vázolta a Szabadtéri Múzeum épülő kisalföldi egységének terveit, s ismertette, hogy az áttelepített rábaközi porta épületeinek berendezéséhez még milyen bútordarabok, gazdasági és használati eszközök felkutatására van szükség. Elmondta, hogy a múlt század elején Bogyoszlón épült tágas „görbeház” nemcsak a vidék egykori népi építkezését hivatott bemutatni, hanem hajdani sajátos életformáját is. A ház ugyanis a múlt század 70-es éveiben 3 rokoncsaládnak adott otthont, őrizve még az akkor már felbomlásban levő, korábban családközösségben, „egy kenyéren” élő úgynevezett „nagy család” életformájának egyes hagyományait. Az expedíció feladata most az lesz, hogy a házban valaha lakott, már elkülönült „kiscsalád” (itt igazán indokolt az idézőjel, hiszen egy-egy „kiscsalád”-ban is generációk éltek együtt) kamaráinak, valamint a házhoz tartozó istállóknak a korszakra jellemző hiányzó berendezési tárgyait kutassa fel és gyűjtse össze. Utmutatást adott arra is, hogyan kell megörökíteni a tárgyak népi neveire, származására, készítésére, korára, használatára, társadalmi meghatározottságára vonatkozó adatokat, amelyek teljessé teszik muzeális értéküket, biztosítják a kiállításon való felhasználhatóságukat.

Az expedíció résztvevői előtanulmányként megtekintették a szépen berendezett csornai helytörténeti múzeum kiállított tárgyait, majd a Szabadtéri Múzeum kis piros autóbussza a kollektív gyűjtés színhelyére, a közeli Rábatamásiba vitte a társaságot. Azért esett a választás erre a Bogyoszlóhoz hasonló népi kultúrájú rábaközi köz-